

NICOLAE VLĂSCEANU

RĂTĂCIT ÎN UMBRĂ

ANTIMEMORIILE UNUI AGENT SECRET

CUPRINS

7	PREFAȚĂ	118	XI
12	PREAMBUL	138	XII
15	I	177	XIII
19	II	223	XIV
21	III	235	XV
24	IV	253	XVI
57	V	309	XVII
64	VI	336	XVIII
78	VII	384	XIX
93	VIII	432	XX
104	IX		

PREFAȚĂ

De regulă, spionii încercă să-și îngroape trecutul cum pot mai bine. Nicolae Vlăsceanu (doar unul dintre numele sale conspirative în perioada în care era agent secret) a hotărât însă să ne împărtășească într-un stil propriu experiența sa din Franța, dezvăluind în antimemoriile „Rătăcit în umbră” cea mai întunecată parte a vieții sale, cea de agent secret.

Atunci când l-am cunoscu pe Vlăsceanu, în urmă cu mai bine de 25 de ani, mi-am dat seama imediat că-i greu să convingi un fost spion să vorbească despre trecutul său. Iar, în cazul în care reușești, îl crezi. Cel puțin până la proba contrară. Mai ales dacă-ți vorbește despre întâmplări care n-au fost consemnate în dosarele desecretizate.

Așadar, am aflat de la el detalii importante legate de modul în care, timp de 10 ani, a intrat în pielea unui francez și a furnizat informații Centralei de la București, până la fuga generalului Ion Mihai Pacepa, cel care coordona, de fapt, Direcția de Informații Externe – DIE (spionajul românesc de atunci), moment în care Vlăsceanu a fost retras din joc. În mare parte, misiunea s-a desfășurat în Franța, după ce DIE i-a „confectionat” legenda unui etnic francez, născut într-o Românie care tocmai intrase în război.

Respect pentru luni blestemate,
mijloc de vară rece în fierbințeala ei
doar aparentă.

I

Tresărise violent, trezindu-se brusc în șezut, pe pătura meschin de subțire așezată în chip de așternut. De parcă ceva îl îmbrâncise din somn. Știa ce este: neliniștea care nu îl părăsea de câteva zile, presentimentul pericolului. Dar nu presentimentul permanent, ci forma acută a acestuia, iminența.

Seara trecută, întorcându-se, ca de obicei, târziu în micul și umilul hotel unde ocupa o cameră minusculă la etajul cinci, verificase „semnul”. Și, ca de fiecare dată în ultimele zile, realizase că fusese vizitat în lipsă. Măruntul fir de păr așezat între filele unei agende și ea aflată în geanta de voiaj, „semn” plasat într-un anume fel între două pagini știute firește numai de el, își schimbase poziția și locul, cel care verificase camera și puținele bagaje, de altfel foarte ordonat așezate într-un dulap, observase prea târziu „semnul” și nu dăduse suficientă atenție semnificației aranjării lui. Restul obiectelor nu păreau atinse, cu toate că fuseseră atent verificate: agenda, câteva ziare și hărți fără importanță, hainele, cămășile, obiectele de toaletă din mica baie. Era mână de profesionist cea care așezase apoi totul în ordinea găsită.

De fapt nu rezultatul verificării îl neliniștea; oricum nu aveau ce găsi. Atenția ce i se da însă îl puneă pe gânduri. Era a patra oară în ultima lună. La aceasta se adăuga supravegherea

destul de discretă la care era supus cam în aceeași perioadă prin filajul profesionist pe care-l sesizase: echipe mixte de 5-6 oameni, intercalarea printre agenți a 2-3 femei și a câte unui magrebian. Chestiunea cu femeile era cea mai alarmantă. Știa că sunt folosite în cazuri delicate, ele putând mult mai ușor să-și schimbe înfățișarea. Greșeau însă într-o privință (comoditate sau suficiență) căci nu-și schimbau încălțăminte.

Pentru un individ cu pregătirea sa și mai ales în situația în care era pus, era relativ lesne să depisteze supravegherea. Cel mai dificil însă era să nu le permită să-și dea seama că este conștient de urmărire. Dacă una peste alta se organizaseră foarte bine, o identificare a lor trăda pregătirea sa în domeniu, ceea ce trebuia exclus.

S-a ridicat de pe pat și a mers de fereastră înaltă. Camera nu avea balcon, iar rue Saint Dominique se zărea, deja animată, jos. O dimineată posomorâtă de martie alba sărac un Paris supus ploii mărunte. Abia orele șase. Peste o oră recepționarul avea să aducă micul dejun sărac: un croasant, puțin unt, un ceai cu cafea. Hotelul nu avea în dotare restaurant, nici ascensor, așa că cel care servea va sosi gâfâind, cu tava, mic dejun inclus în preț, modest având în vedere prețul de numai 42 de franci pentru cameră.

Gândul îi reveni la „semn”. Existau două variante: agentul fie nu-l observase, fie nu-i dăduse atenție, stricându-i poziționarea când verificase agenda, fie – mai plauzibil – procedase viclean așteptând reacția viitoare.

În consecință era periculos să-l înlăture, alimentând supoziția că „semnul” avea semnificație. Preferabil era să-l lase în noua poziție; în fond o simplă geană care se putuse strecura involuntar între filele agendei. Cum tot în agendă trebuia să

rămână ultima scrisoare a „mătușii” Matilde, care sosise în urmă cu câteva zile din Normandie, inofensivă, dar edificatoare pentru „acoperirea” sa.

Problema reală era filajul care continua cu tenacitate. Periculos, pentru că se apropia data unui „contact”.

Nu îi plăcea nici poziționarea hotelului în care locuia, prea aproape de localul Ambasadei României, de personalul căruia trebuia să se ferească cel puțin tot atât cât o făcea față de contraspionajul francez. Însă „Centrala” avea obsesia că printre personalul diplomatic se afla o „cârțiță” care trădase. Deșteptii de la București ignorau pericolul la care-l expuneau („cârțița”, dacă era reală, îl putea depista pe el, în timp ce existența ei apărea încă a fi ipotetică). Sigur că era ușor ca dintr-un birou aflat la 2000 km distanță să emiți ipoteze și judecăți de valoare, de multe ori greșite. Dar așa făcuseră și la început, când îl lăsaseră timp de un an și mai bine în părăsire, din simplul motiv că acolo un ofițer de legătură nu cunoștea ortografia franceză și nu se descurca cu scrisorile cifrate. În fine, la o analiză rece sarcina primită era idioată. Să faci filaj asupra unui diplomat, de unul singur, aflându-te tu însuși urmărit de echipe complete ale adversarilor, era cel puțin inept. Iar dacă „cârțița” era reală și nu ar descoperi că este urmărită, în mod sigur contraspionajul francez care observa mișcarea, l-ar fi avertizat. Toată „acoperirea” cădea lamentabil.

În fond ambasada era înțesată de agenți de la contrainformațiile românești, în plus având și acoperire diplomatică, iar aceștia puteau acționa eficient asupra „cârțiței”. Se pare însă că celor din Centrală le păsa mai mult de cei din Ambasadă decât de el. Stând și gândind mai bine era convins că totul este o fantasmagorie, că fie nu exista nici o „cârțiță”, fie că habar nu

aveau cine anume ar fi. Așa că hotărî să se prevaleze de sănătosul principiu al muncii lor: sub filaj nu se lucrează și să-și vadă de ale lui.

La ora 9 avea de făcut o livrare în beneficiul depozitului la care lucra. Măcar din acest punct de vedere totul era real și legal. Va face o plimbare mai lungă spre Domul Invalizilor, va traversa Sena pe Podul Alexandru pentru a lua metroul spre Auteuil, sediul firmei unde era angajat. Un mic prilej de autoverificare; și o vagă speranță că va fi lăsat în pace. Se mai gândi o dată la faptul că pentru unii obsesiile au mai multă valoare decât realitatea.

II

– Tovarășe, de ce insiști dumneata să intri în structura aceasta a muncii de informații ilegală?

– Vreți să spuneți, munca de spionaj?...

– Da, la asta mă refer. Nu cumva din spirit de aventură?

Colonelul Maximilian avea o privire senină, nu s-ar spune lipsită de inteligență, dar marcată de o suficiență bățătoare la ochi. Figura sa distinsă, părul grizonat și comportamentul calm, degajat, putea deruta pe mulți. Pe cel ce stătea pe fotoliu în fața sa, nu prea mult. În orice caz nu-l impresiona.

– Noi, reluă colonelul, am apreciat în orice caz opțiunea dumitale de a fi înglobat în unitatea noastră, cea așa-zisă a „fantomelor”. Adică după absolvirea cursurilor de pregătire de la „B”, dumneata ai renunțat la unități de informații externe, pseudolegale, adică cu acoperire diplomatică și ai ales acest sector periculos. Mai mult, nu ești de acord să funcționezi ca ofițer de legătură, ci dorești să intri în programul de muncă ilegală pe teren, în spațiul dușman. Încă o dată, de ce?

Mereu obsedantul „Noi”. Limbajul echivoc, stereotip al activiștilor de partid. Căci, așa cum se spunea mereu, ofițerul de informații este un activist de partid „cu sarcini speciale”.

În ședințe de partid, în ședințe profesionale, mereu echivocul „noi”. Noi am hotărât, noi am analizat, noi am apreciat.

Cu alte cuvinte neutrul „noi” excludea opțiunea personală, convingerea particulară, meritele sau greșelile individuale. „Noi” era în fond formula definitivă și fără replică a tuturor hotărârilor, bune sau rele. Vedeai parcă în spatele expresiei, forța întregului partid, a întregului aparat și de ce nu a întregului popor. O ineptie mult mai mare nu se poate imagina.

Cel întrebat răspunse calm:

– Pentru că asta înțeleg eu că este în realitate munca de informații externe. Pentru că nu vreau să mă ascund în spatele unor inerente lașități de „acoperire”. Și pentru că dacă nu se ține seama de asta, eu plec la cerere din sistem, cer trecerea în rezervă.

Colonelul replică, mai puțin sigur pe el, dar cu o notă de vehemență:

– Dar ce crezi dumneata că suntem noi aici? Ce este aceasta, armată sau sindicat? Crezi că organele noastre, partidul și poporul au investit în dumneata încredere și bani ca să pleci când vrei?

Se întrebă din nou mental: organele noastre? Ale cui? Le avea cumva colonelul moștenire de la părinți, de la întregul popor. Credea sincer că nenea Toader de la Domnești, sau nenea Nicu de la „Laromet” erau proprietarii acestor organe?

– Nu sunt lămurit, spuse colonelul. Relatează-mi cum ai ajuns la asta.

III

Cum a ajuns?...

Era primăvară. Primăvara următoare dramaticului august 1968. Tratatul de la Varșovia, trupele sale, în fond trupele sovietice, mai puțin cele românești, invadaseră Cehoslovacia și zdrobiseră „Primăvara de la Praga”, revolta împotriva hegemoniei sovietice asupra estului european. Ceaușescu se opusese, nu participase la represiune. În fond un scenariu conceput tot de către Moscova. Încrezător în poziția României, Dubcek, liderul mișcării, comunist cu „față umană”, a acceptat medierea lui Ceaușescu. Amara farsă s-a terminat prin predarea sa de către români la Moscova.

Atunci, absolvent al Facultății de Drept, elev la o școală de ofițeri în rezervă posterioară studiilor universitare, cel căruia i se cerea peste doi ani să precizeze „cum a ajuns la asta”, nu și-a ținut gura și a afirmat că totul e o farsă.

Delatori erau peste tot. Cea mai abjectă specie, nu turnători din convingere, nu din diverse lașități, ci numai din dorința de a macula tot ce-i înconjoară.

Dar până la urmă nu a contat prea mult aceasta. Au contat „dosarul bun”, „originea sănătoasă”, chiar și o vorbă bună pusă de un politruc de la școala de ofițeri în rezervă, interesat la rândul său ca acest elev ofițer să-i întocmească lucrarea de

Respectivă diplomă la Facultatea de Drept, absolvită de respectivul, firește, la fără frecvență (la „fără să învețe” cum se mai spunea).

Și iată-l pe omul nostru, proaspăt ofițer de informații externe, ajuns la școala de specializare în domeniu de la „B”. Doi ani de cursuri intensive de specialitate în profesie, de limbi străine, de sport. În fond o viață și o activitate mai mult decât agreabile, o recunoștea.

Dacă nea Toader din Domnești sau nea Nicu de la „Laromet”, proprietari, ei și întregul popor al „organelor noastre” ar fi aflat cu ce se ocupau acestea, s-ar fi crucit. În primul rând de mândrie. Adică uite domnule, munca noastră nu e în van, așa că multă-putină câtă era, din ea se pregătesc „organele noastre” să ne apere, că la o adică se duc și acolo peste dușmani să îi învingă. Dar în al doilea rând s-ar fi crucit văzând că munca lor, așa multă-putină câtă era, se irosea pe niște tâmpenii greu de imaginat.

În primul rând deci erau apărați de dușmani, spioni imperialiști care doreau să ne spioneze, să ne fure secretele. Nu știau sărmanii proprietari ai „organelor noastre” că străinii nu prea aveau ce secrete să ne fure din moment ce nu le prea aveau. Și mai apoi, cum s-a văzut mai târziu, erau oameni tot din „organele noastre” care aveau grijă să îi scutească de eforturi, dându-le străinilor pe tavă tot ceea ce îi interesa.

În al doilea rând deci, „organele noastre” nu prea aveau – așa în mare – ce să caute prin străinătate spre a-i învinge pe străini la ei acasă, din moment ce, tot așa cum s-a văzut mai târziu, alți oameni din aceleași organe aveau grijă să-i informeze pe ei, dușmanii, cam ce vrem de la ei, ce căutăm pe acolo. Iar ei, străinii, la ei acasă numai proști nu erau. Știau foarte bine că e ușor să-i depisteze pe agenți și să-i neutralizeze. Dar oare cum?

Arestându-i, expulzându-i? Nu, dimpotrivă, știindu-le intențiile, tot de la oamenii din „organele noastre”, dezinformându-i. Așa că el, omul nostru, urmând conștiincios și cu bune rezultate cursurile de la „B”, devenise profesionist într-o profesie ce se va dovedi în timp prea puțin utilă. Dar asta nu-l oprise să gândească și să intuiască adevărata față a lucrurilor. Dimpotrivă....

IV

Era începutul verii, nu-și mai vedea capul de treburi, vorba vine. În afara cursurilor intensive de limbi străine, cu adevărat dificile și folositoare, în rest totul părea o prelungită distracție. La acest sentiment contribuia și caracterul său libertin și oarecum superficial.

E drept că marea majoritate a colegilor (de fapt erau puțini cursanți, cca.30), un pic mai în vârstă decât el, provenind din structuri interne ale securității, păreau foarte determinați, oricum autoconvinși de necesitatea politică a activității lor. „Treaba lor, își zicea, niște încuiări.” Judecată definitivă pentru el, dar care sesizată de către superiori, devenea periculos interpretabilă.

Părerea sa era însă alimentată de cele exprimate de către unii dintre șefi.

– Tovarăși – spunea un înalt personaj din conducerea Departamentului de Informații Externe venit într-o vizită de analiză – dumneavoastră trebuie să deveniți profesioniști buni și utili pentru oricare organe de spionaj din lume. S-ar putea ca în timp să pătrundeți în rândurile lor.

Mai târziu s-a înțeles ce voia să sugereze în context și mai ales de ce. Un alt responsabil cu munca politico-ideologică nu se sfia să afirme:

– Lăsăm pe mai târziu studiul documentelor de partid. Dumneavoastră, trebuie să cunoașteți aprofundat doctrinele filozofice burgheze, căci fără să le cunoașteți nu le puteți combate. Aici cam avea dreptate, dar neglija, sau nu, că până a le combate te puteai trezi că le accepți, că le asimilezi, chiar te poți identifica cu ele.

Se intrase abrupt în programă. Totul se desfășura paralel, fără etape tranzitorii. Prima experiență pentru el, poate cea mai plăcută, a fost cursul – mai puțin cel teoretic – practic de conducere auto. Se învăța pe o mașină masivă, greoaie VOLGA, cu schimbătorul de viteze „la mână” lângă volan. Instructorul, subofițer, bineînțeles tot din DIE, om între două vârste, tipul șoferului șmecher, cu comportament propriu tagmei sale, om de treabă, dar vădit pătruns de superioritatea meseriei sale față de novicii care nu pusese niciodată mâna pe un volan, i-a atras atenția de la început că mașina nu era dotată cu dublă comandă și ca atare o greșeală mare îi putea băga pe amândoi în spital, dacă nu și mai rău.

Primul contact a fost mai mult dezagreabil. Începeam pe o stradă pustie de prin Cotroceni, pavată cu piatră, mărginită cu copaci bătrâni și bogați în vegetație. Cu toate insistențele instructorului care explicase cu răbdare maniera de a o pune în mișcare, mașina refuza să se urnească. Dracul știe de ce eliberarea ambreiajului, după băgarea în viteză, nu se producea. Piciorul stâng tremura pe respectiva pedală și nu permitea debrărirea. În fine, după câteva smucituri care-l enervară vădit pe instructor, o luă din loc mai încet decât un melc amețit de căldură. Strada, nu foarte îngustă, îi părea brusc o simplă potecă. Așa că evolua cum putea chiar pe mijlocul ei; noroc că nu era circulantă. Distanța de cam 200 de metri, cât măsura calea